

Sygn. akt V CSK 106/07

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 22 czerwca 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Lech Walentynowicz (przewodniczący)

SSN Zbigniew Strus

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości Przedsiębiorstwa Budowy
Kopalń Spółki Akcyjnej w B.

przeciwko Kompanii Węglowej Spółce Akcyjnej w K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 22 czerwca 2007 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 9 listopada 2006 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanego na rzecz
powoda kwotę 3.600 zł (trzy tysiące sześćset) tytułem zwrotu
kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym.**

Uzasadnienie

Przedsiębiorstwo Budowy Kopalń S.A. na podstawie dwóch umów wykonywało specjalistyczne roboty górnicze, za które pozwana Kompania Węglowa S.A. winna mu była zapłacić należności ujęte w następujących fakturach:[...]

W dniu 22 października 2003 r. wierzyciel i dłużnik zawarli ugodę, w której wierzyciel zrezygnował z naliczania i dochodzenia odsetek za opóźnienie w płatności powyższego długu oraz z dochodzenia 15% należności głównej, tj. kwoty 243.088,32 zł. Pozostała części należności głównej (1.377.500,46 zł) miała być uregulowana przez Kompanię Węglową S.A. z bezpośredniej sprzedaży węgla. Ugoda została wykonana.

27 sierpnia 2004 r. złożony został wniosek o ogłoszenie upadłości wierzyciela – Przedsiębiorstwa Budowy Kopalń S.A., a jego upadłość ogłoszono postanowieniem z 17 listopada 2004 r.

Po ogłoszeniu upadłości syndyk masy upadłości, powołując się na bezskuteczność ugody, wynikającą z postanowień art. 127 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (dalej powoływane jako pr. up. i napr.) wezwał Kompanię Węglową S.A. do zapłaty należności, z których upadły zrezygnował w ugodzie. Następnie 27 grudnia 2005 r. wystąpił przeciwko niej z powództwem w niniejszej sprawie, domagając się stwierdzenia bezskuteczności ugody w stosunku do masy upadłości oraz zasądzenia od pozwanej na rzecz powoda kwoty 243.088,32 zł tytułem należności głównej i skapitalizowanych na dzień 13 grudnia 2005 r. odsetek (ostatecznie określonych na kwotę 231.477,99 zł) z dalszymi odsetkami od dnia następnego po wniesieniu pozwu.

Pozwana Kompania Węglowa S.A. wniosła o oddalenie powództwa, podnosząc m. in. zarzut przedawnienia dochodzonych przez powoda roszczeń.

Uwzględnienie tego zarzutu stało się przyczyną oddalenia powództwa przez Sąd Okręgowy wyrokiem z 19 maja 2006 r. Sąd ten podzielił stanowisko powoda, że ugoda zawarta przez upadłego z pozwaną spowodowała uzyskanie korzyści

wyłącznie przez pozwaną, wobec czego spełnione zostały przewidziane w art. 127 ust. 1 pr. up. i napr. przesłanki uzasadniające uznanie jej za czynność bezskuteczną w stosunku do masy upadłości. Ostatecznie uznał jednak, że stwierdzenie bezskuteczności ugody było bez znaczenia, skoro roszczenia, z których upadły zrezygnował w ugodzie, uległy już przedawnieniu na skutek upływu dwuletniego terminu przewidzianego w art. 646 k.c. dla roszczeń z umowy o dzieło. Taki sam termin zastosował dla odsetek, przyjmując przy tym, że roszczenie o odsetki przedawnia się najpóźniej z chwilą przedawnienia roszczenia głównego. W ocenie tego Sądu zawarcie ugody spowodowało przerwę biegu przedawnienia roszczeń powoda na podstawie art. 123 § 1 pkt. 2 k.c., jednak termin ten zaczął biec na nowo od dnia zawarcia ugody i upłynął 22 października 2005 r. Zatem pozew w niniejszej sprawie, złożony przez powoda 27 grudnia 2005 r., wniesiony został już po upływie terminu przedawnienia

W wyniku rozpoznania apelacji powoda od powyższego wyroku Sąd Apelacyjny zmienił go i uwzględnił roszczenie powoda w części obejmującej żądanie zapłaty, natomiast w pozostałym zakresie oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny rozważył zasadność roszczeń powoda na podstawie przepisów art. 127 ust. 1 i art. 134 pr. up. i napr. Zgodził się z Sądem I instancji, że spełnione zostały przesłanki powodujące z mocy samego prawa bezskuteczność ugody z 22 października 2003 r., odmówił jednak uwzględnienia żądania stwierdzenia tej bezskuteczności, wobec nie wykazania przez powoda interesu prawnego do wytoczenia powództwa o ustalenie, wymaganego przez art. 189 k.p.c. Sąd ten uznał, że interes taki nie występuje, ponieważ powód może realizować przewidziane w art. 134 pr. up. i napr. roszczenie o zapłatę masie upadłości wierzytelności, których upadły zrzekł się w ugodzie. W tym postępowaniu kwestia bezskuteczności ugody będzie jedną z przesłanek rozstrzygnięcia.

Sąd II instancji odmiennie niż Sąd Okręgowy uznał natomiast, że roszczenie powoda nie uległo przedawnieniu. W cenie tego Sądu bezskuteczność w stosunku do masy upadłości zawartej ugody powoduje, że wierzytelność, z której upadły zrezygnował odzyskuje status składnika majątku masy upadłości. Art. 134 pr. up. i napr. uprawnia syndyka do restytucji tego co ubyło z majątku upadłego lub do

niego nie weszło w wyniku bezskutecznej czynności, wobec czego syndyk może dochodzić od pozwanego wierzytelności objętych ugodą. Ogłoszenie upadłości stworzyło nowy stan prawny, w którym uгода zawarta przez upadłego stała się z mocy prawa bezskuteczna, a wierzytelności umorzone w jej wyniku „odżyły”, jednak mogą być dochodzone tylko przez syndyka. Początek biegu terminu przedawnienia roszczenia o zapłatę tych wierzytelności Sąd Apelacyjny połączył z ogłoszeniem upadłości, a nie z terminem płatności faktur, czy też z datą zawarcia ugody. Skutkiem ugody było bowiem wygaśnięcie spornych wierzytelności. Ogłoszenie upadłości spowodowało zaś możliwość żądania przez syndyka ich realizacji i stanowiło moment wymagalności roszczenia, powodujący w świetle art. 120 § 1 zd. 1 k.c. rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia. Skoro więc upadłość Przedsiębiorstwa Budowy Kopalń S.A. została ogłoszona 17 listopada 2004 r., a pozew w niniejszej sprawie syndyk wniósł 27 grudnia 2005 r., to dochodzone roszczenie nie było jeszcze przedawnione.

Ponadto Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd I instancji błędnie określił termin przedawnienia roszczeń o odsetki od zapłaconych faktur, które od chwili dokonania zapłaty należności głównej zyskują samodzielność i przedawniają się według ogólnej reguły z art. 118 k.c.

Pozwany złożył skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w części uwzględniającej apelację powoda i wniósł o jego zmianę poprzez oddalenie w całości tej apelacji oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

Pozwana oparła swoją skargę na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), skonkretyzowanej jako:

- błędna wykładnia art. 52 i art. 61 pr. up. i napr. polegająca na przyjęciu, że ogłoszenie upadłości tworzy nowy stan prawny i powoduje przerwę biegu przedawnienia roszczeń dochodzonych na skutek stwierdzenia na podstawie art. 127 ust. 1 pr. up. i napr. bezskuteczności czynności prawnych;
- błędna wykładnia art. 120 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że w wypadku dochodzenia roszczeń w wyniku ubezskutecznienia czynności prawnej na

podstawie art. 127 ust. 1 pr. up. i napr. terminu przedawnienia nie liczy się od terminu płatności faktur,

- błędne zastosowanie art. 118 k.c. polegające na przyjęciu, że 3-letni termin przedawnienia odsetek od uregulowanych faktur należy liczyć od daty ich uznania lub zapłaty, a nie od daty ich wymagalności.

Powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i przyznanie mu zwrotu kosztów postępowania wywołanego tą skargą.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W literaturze prawa upadłościowego oraz w judykaturze panuje zgoda co do tego, że ogłoszenie upadłości jest orzeczeniem o charakterze konstytutywnym, powodującym szereg istotnych zmian w sytuacji prawnej upadłego. Zmiany te, zróżnicowane w zależności od trybu, w jakim toczy się postępowanie upadłościowe (z możliwością zawarcia układu lub tzw. likwidacyjne), w najistotniejszym zakresie uregulowane są w tytule III części pierwszej pr. up. i napr. i dotyczą zarówno osoby dłużnika, jak i jego stosunków majątkowych, wpływają bowiem na stan istniejących zobowiązań, a nawet na byt czynności prawnych sfinalizowanych w przeszłości. Do tych ostatnich zaliczyć należy ustanowiony w art. 127 ust. 1 pr. up. i napr. wypadek następującej z mocy samego prawa względnej bezskuteczności czynności prawnych dokonanych przez upadłego w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, których przedmiotem było nieodpłatne lub rażąco nieekwiwalentne dla upadłego rozporządzenia jego majątkiem. Względność bezskuteczności czynności prawnej polega na tym, że pozostaje ona ważna, jednak w stosunku do masy upadłości traktowana jest jako czynność nie powodująca przewidzianych w niej skutków. Odnosząc powyższe uwagi do okoliczności występujących w niniejszej sprawie – ugoda, zawarta przez upadłego z pozwanym 22 października 2003 r. pozostaje wiążąca dla niego. Jedynie w stosunku do masy upadłości jest traktowana tak, jakby nie została zawarta, a w zasadzie, jakby nie zostały zamieszczone w niej kwestionowane przez powoda postanowienia o zrzeczeniu się przez upadłego części roszczeń. Stan taki jest wynikiem ogłoszenia upadłości i istnieje tylko w czasie trwania postępowania

upadłościowego i na jego potrzeby (por. wyrok Sądu Najwyższego z 29 września 2000 r., V CKN 93/00, Lex nr 52588).

Rację ma więc Sąd Apelacyjny, gdy stwierdza, że dopiero ogłoszenie upadłości stanowi zdarzenie powodujące powstanie przysługującego syndykowi masy upadłości roszczenia o zwrot tego, co w wyniku bezskutecznej względnie czynności prawnej ubyło z majątku upadłego lub do tego majątku nie weszło, a w tym wypadku roszczenia o zapłatę przez pozwaną długu, który z mocy tej ugody został umorzony. Przedawnienie takiego roszczenia nie może biec przed jego powstaniem. Niewątpliwie zaś do chwili ogłoszenia upadłości roszczenie to nie istniało, bowiem skutkiem umorzenia długu, było jego wygaśnięcie.

Przyjęcie zatem przez Sąd Apelacyjny, że zgodnie z postanowieniem art. 120 § 1 zd. 1 k.c. bieg przedawnienia roszczenia syndyka realizowanego w oparciu o upoważnienie z art. 134 ust. 1 pr. up. i napr. rozpoczął się w dniu ogłoszenia upadłości jest prawidłowe.

Pozwany kwestionuje nadto wyrażony przez Sąd II instancji pogląd dotyczący zasad przedawniania się roszczeń odsetkowych narosłych od wierzytelności, które wygasły na skutek zapłaty. Wydaje się jednak, że zarzut ten jest skutkiem nieporozumienia. Skarżący przypisuje bowiem Sądowi stanowisko., jakiego Sąd ten nie zajął. Jak wynika z uzasadnienia, Sąd Apelacyjny, odwołując się do wykładni art. 118 k.c. zawartej w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2005 (III CZP 42/04, OSNC 2005/9/149) stwierdził, że w wypadku, kiedy roszczenie główne wygasło przed upływem terminu przedawnienia np. w wyniku zapłaty, narosłe odsetki ulegają z tą chwilą niejako przekształceniu w roszczenie główne, którego przedawnienie następuje według zasad przewidzianych w art. 118 k.c. dla świadczeń okresowych. Z powyższego wywodu nie wynika bynajmniej, że Sąd Apelacyjny uznał, iż data zapłaty stanowi początek biegu terminu przedawnienia odsetek, a jedynie określił jaki jest termin ich przedawnienia. Rozważania te w niniejszej sprawie są jednak o tyle bezprzedmiotowe, że niewątpliwie jest, iż roszczenie wynikające z art. 134 ust. 1 pr. up. i napr. zarówno w części dotyczącej skapitalizowanych odsetek, jak i dotyczącej roszczenia głównego, stały się wymagalne z chwilą ogłoszenia upadłości i do

momentu wytoczenia przez syndyka powództwa o ich zapłatę termin przedawnienia, wynoszący w stosunku do wierzytelności o wynagrodzenie za wykonane dzieło – 2 lata, a w stosunku do roszczenia odsetkowego – 3 lata, jeszcze nie upłynął.

Z przytoczonych względów, ponieważ podstawy, na których skarżący oparł swoją skargę nie znajdowały uzasadnienia, skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z treści art. 98 § 1 i 3 oraz art. 99 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.